

Říčanský hrad

Kdysi sídlo mocných pánů, pak už jen pustnoucí hrad a ubývající skála, která místním lidem poskytla materiál na stavbu skromných domků. Dnes romantické místo pár kroků od centra města. Jak dokládají staré fotografie, okolí kolem hradu se mění, on zůstává téměř stejný. Jako dominanta se tyčí k nebi při pohledu od kraje Mlýnského rybníka a při příjezdu od Kolovrat. A místní si potichu sami pro sebe říkají: Chodíme po stejných cestách a díváme se na stejný hrad jako ti, kteří tu žili staletí před námi. Jak málo stačí, aby se lidé od tolerance obrátili k fanatickým bojům, které vedou k úpadku...



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Zakladatel hradu

Za zakladatele říčanského hradu bývá považován šlechtic Ondřej ze Všechrom, který patřil společně se svými bratry Divišem a Slávkem k osobám blízkým markraběti a pozdějšímu králi Přemyslu Otakaru II. Od roku 1253 byl Ondřej královským stolníkem (měl na starosti hospodářské fungování panovníkovy dvora) a o sedm let později povýšil na královského komorníka (staral se o finance království). Kromě toho často doprovázel krále na většině jeho cest a byl svědkem vydávání jeho listin. Ze starých kronik víme, že Ondřej Přemyslovi roku 1272 vymluvil přijetí koruny římských králů.

Ondřej zemřel na počátku roku 1277. Vzhledem k Ondřejovu postavení i architektuře hradu, odpovídající době krále Přemysla Otakara II., nelze pochybovat o tom, že by mohl být stavebníkem Říčan. Je však možné, že za jeho života nebyl ještě hrad dokončen, protože v souvislosti s Ondřejem nemáme jedinou zmínku o Říčanech.

Důležitý důkaz o existenci hradu

Za první zmínku o Říčanech je považována stížnost biskupa Tobiáše z Bechyně z roku 1289 o Ondřejovi z Říčan, který poplenil Liblici u Českého Brodu. Kdo však byl Ondřej z Říčan? A je písemnost v celém svém znění autentická? Patrně se jedná o záměnu s Ondřejem ze Všechrom.

Spolehlivější zprávy o říčanském hradu máme z konce 13. století, kdy se po něm píše Oldřich z Říčan, syn Diviše ze Všechrom. Poprvé se spolehlivě připomíná v listině z roku 1298, kdy byl Oldřich



Fiktivní portréty Oldřicha (nahore) a Jimrama z Říčan ze 17. století z Diadochu Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké Vůle



královským maršálkem – správcem stáji a velitelem panovníkovy ozbrojeného průvodu. Později se stal hofmistrem a zemským sudím. Oldřich byl patronem a významným donátorem kláštera sv. Anny a Vavřince na Starém Městě pražském. V sousedství kláštera měli páni z Říčan svůj pražský palác.

Doba vlády Karla IV.

Za vlády Karla IV. a jeho syna Václava IV. byl pánem hradu Jimram, vnuk Oldřicha z Říčan a syn královského dveřníka Diviše z Říčan. Jimram byl pánem i na průhonickém hradě. Dochovaly se o něm především zprávy týkající se jeho vztahu k církvi. Podporoval rodový klášter sv. Anny a Vavřince na Starém Městě pražském, kde byla jeptiškou jeho sestra Anna. Současně měl právo dosazovat faráře do kostelů v Říčanech, Otlicích, Čestlicích a Velkých Popovicích. Pánů z Říčan bylo ve 14. století značné množství a postupně se rozptýlili do vzdálenějších krajů. Po smrti Jimrama z Říčan získali hrad jeho synové, Diviš a Jimram mladší.

Ti společně se svou matkou Kačkou založili roku 1400 v říčanském kostele nový oltář Deseti tisíc božích bojovníků. Měly se u něj sloužit mše za jejich předky. Oltář stál v místě bývalé věže s gotickou klenbou a freskami. Ty jsou částečně zachovány dodnes.

Nedlouho poté se Diviš stal jediným pánem Říčan. Na rozdíl od svého otce měl kritičtější vztah k církvi a jeho jméno nacházíme i v dopise vyzývajícím krále Zikmunda k osvobození Jana Husa. Později se však stal nepřítelem Husových stoupců.

A kdo vládne Říčanům dnes?



Tip pro vás

Pokud chcete vidět původní středověké fresky, které obdivovali už páni na říčanském hradě, nahlédněte při návštěvě nedalekého kostela do boční kaple. Je to místo, kde bývá o Vánocích vystaven betlém.



Na malbách rozpoznáváme postavy apoštolů a svatých. V horní části západní stěny se nachází zobrazení legendy o umučení 10 000 bojovníků

Doba husitská

Husité oblehli Divišův hrad koncem listopadu 1420, kdy před něj přitáhl hejtman Mikuláš z Husi, brzy následovaný Janem Žižkou. Spojené vojsko pražanů a táboritů se usadilo podle říčanské tradice „U Dubu“, v místě u dnešní ulice Jizerská.

Dne 4. prosince uzavřeli husité s Divišovými lidmi dohodu: obránci hradu a další zde ukryté osoby hrad opustí a nechají tady

vzácnější předměty. Dohoda však byla porušena. Husité vypátrali, že se ženy z hradu snažily propašovat ven mince, pásky a čelenky. Všichni byli zajati a odvedeni do Prahy, kromě kněží. Ty odvedli do chalupy místního sedláka – a zde zahynuli děsivou smrtí upálením.

Dne 4. prosince 1420 opustil hrad poslední pán z Říčan a nikdo z jeho potomků nebo příbuzných se sem už nevrátil.

Pustý hrad

Od padesátých do osmdesátých let 15. století se majitelé hradu často střídali. Roku 1483 získal Říčany Mikuláš starší Trčka z Lípy na Vlašimi a Třebouchovicích, který zde však nikdy nepobýval. V roce 1544, kdy Trčkové prodávali Říčany rytíři Vostrovcovi z Královic, byl už říčanský hrad spolehlivě označen jako „hrad pustý“. Stal se jím však určitě už dříve.

Stavební kámen na výstavbu městečka

V průběhu raného novověku byly hrady vítaným zdrojem stavebního kamene – břidlice z říčanského hradu bychom tak našli ve všech možných domech a zdech po celém městě. Nejvíce stavebních prvků bylo už v dávných dobách zabudováno do domů v dnešní ulici Na Hradě. Později byl pod hradním palácem otevřen kamenolom. Přišli jsme tak o část skály, na které hrad stál.

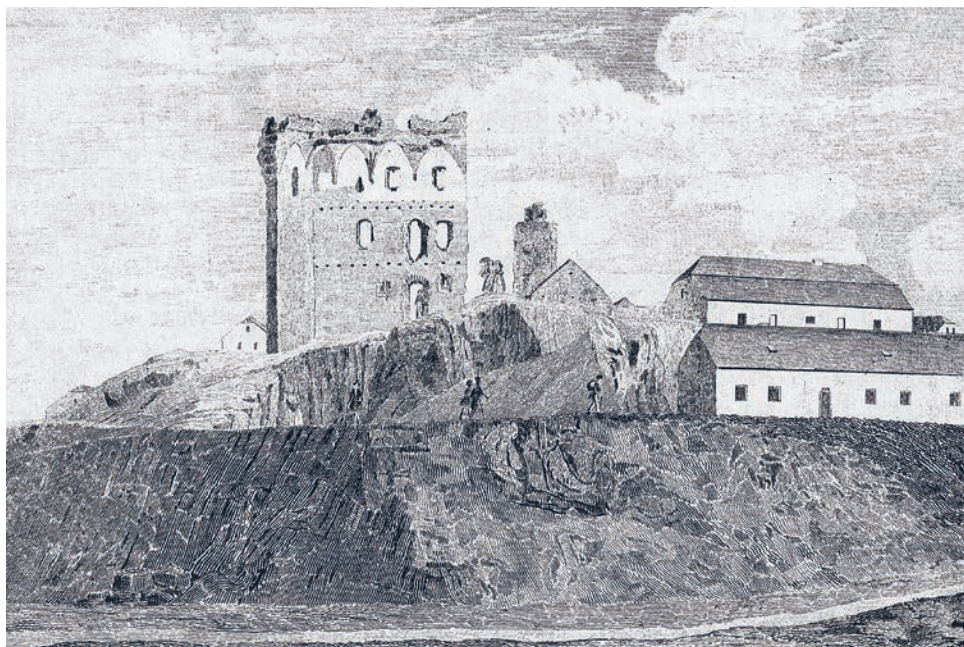
O historii hradu se dozvíte více v publikaci Příběh říčanského hradu (Muzeum Říčany 2021). Knižka přináší informace o středověkých pánech z Říčan a dalších držitelích hradu, ale také o architektuře a archeologii.



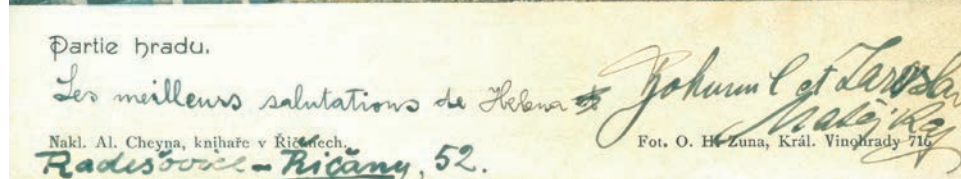
Teprve od 19. století se hrad začíná vnímat jako památka a už nedochází k jeho soustavnému poškozování. Stává se místem výletů i inspirací pro umělce a jejich díla. V průběhu 20. století dochází k sanaci hradního paláce, ovšem ani ta v roce 1991 nezabránila zřícení klenby hradního paláce. V době zcela nedávné došlo k šetrnému zabezpečení hradní věže, která byla do té doby chráněna nevzhlednou kovovou sítí.



Záběr z míst, kde je dnes parkoviště. Z domků pod hradem dnes stojí už jen jediný, ten nejvíce vpravo



Litografie Františka Alexandra Hebera z doby před polovinou 19. století. Pod říčanským hradem je dobře viditelný kamenolom. Autor hrad zachytil od Lázeňské louky (z vysušeného dna Lázeňského rybníka)



Říčanský hrad od silnice na Kolovraty. Na staré pohlednici vidíme, že Mlýnský rybník dřív dosahoval až k cestě



Pohled na dnes již neexistující klenební žebra paláce, sedmdesátá léta 20. století

Dnešní podoba hradu

Nejlépe dochovanou částí hradu je palác, z něhož se nám dochovaly dvě stěny. Palác byl dvoupatrový. Přízemí obyvatelé hradu patrně využívali k hospodářským účelům. V prvním plochostropém patře se mohly nacházet soukromé prostory. Nejvyšší patro bylo klenuté a nacházel se zde velký sál, nejluxusnější místo na hradě. V rohu místnosti se dosud uchoval zbytek koutového krbu. Na vnitřní straně palácové zdi jsou stále zachované omítky. Dobře dochovaná jsou i okna s ostěním.

Další výrazněji zachovanou částí je věž. Čtverhranná věž byla snad věží obytnou a je nejstarší částí hradu. Měla minimálně tři patra a na koruně



jejího dnešního zbytku je dochovaný fragment schodiště v síle zdiva.

Posledním zachovaným prvkem hradu je studna, hluboká 22 metrů, v pozdější době doplněná o dřevěné prvky a upravená jako pumpa. Průběh zdi, odkryté archeologickým



Pojďte ven!

Přeneste se do doby hradního pána Jimrama a projděte se středověkým městečkem: zahrejte si geolokační hru Za pokladem do středověkých Říčan. Je k ní potřeba aplikace Geofun do mobilu. Můžete si ji zdarma stáhnout přes Google Play nebo App Store.



průzkumem a později zase zakryté, naznačuje chodníček, který vybíhá od hradního paláce.

Jak říčanský hrad v době své největší slávy mohl vypadat? Okolí hradu obklopovaly dva rybníky, Mlýnský a dnes už zaniklý Lázeňský. Na východní straně navazovalo na hrad městečko s kostelem, které suplovalo jeho hospodářské zázemí. Od tohoto městečka hrad odděloval příkop. Samotný hrad měl patrně vnější (parkánovou) hradbu a vyšší hradbu vlastního jádra. Do ní byla zakomponována velká věž, brána, palác a patrně i další palácové nebo hospodářské stavby. Palácová stavba byla nepochybně opatřena dřevěnou pavlačí, která usnadňovala komuni-



V roce 2020 vznikla vizualizace středověké podoby říčanského hradu, která je ke shlédnutí na Youtube kanálu Muzea Říčany



Vžijte se do role hradních pánů a představte si svůj erb. Páni z Říčan v něm měli tři stříbrné (bílé) listy spojené stonky uprostřed červeného štítu. Najdete ho i na kovovém modelu u hradní zříceniny. Co je charakteristické nebo důležité pro vás?



Mám se dnes lépe než hradní paní?



Tip pro vás

Na hradní pány si můžete přijít zahrát na akce pořádané každoročně městem a Muzeem Říčany v hradní zahradě. Ta je otevřená pravidelně také pro veřejnost a konají se tu i výstavy a svatby.

Starobylý hrad ze starohorní břidlice

Říčanský hrad byl vystavěn z místní břidlice, která vznikala usazováním drobného kalu ve starohorním moři před více než 500 miliony lety. Až během posledních milionů let voda odnesla okolní měkký materiál a zůstala jen skalní ostrožna nad Říčanským potokem. Tu si za svůj domov vybrali nejen lidé. Podle kosti nalezené při hloubení sklepa domu v ulici Na Hradě víme, že tu během ledových dob žili také srstnatí nosorožci.

Dnes na břidlicové skále rostou rozhodníky odolné proti suchu. Na torzo hradu usedají holubi, pronásledovaní poštolkami.

„No a ten Pavel Macháček (syn provazníka) se jednou vytahoval, že ví, kde ústí podzemní chodba z hradu. Že nám to ukáže, a tak jsme šli. A tam, jak vedou schody z náměstí dolů, tak jsme tam přišli a on povídá: ‚Jady! Tam ústí ta chodba.‘ A tam byl koží chlívek... ohromný rohový kozy. ‚Kuei, tak dítě.‘ No pochopitelně, že jsme nešli. Tak dodneška nevím, jestli tam nějaká ta díra ústila, nebo to od toho kluka Macháček byla fikčnost, protože věděl, že tam může říkat cokoliv, protože přes ty kozy se nedostanem.“

(Jindřich Halaš * 1942)



Fotografie hradu z padesátých let 20. století. Vpravo dole domek s provaznictvím

„Dnešním výrostkům rozhodně nedoporučuji to, co jsme prováděli my jako patnáctiletí kluci. Tehdy jsme se dokázali vyšplhat až na vrchol zchátralého hradního paláce, fotografovali jsme se tam a rozhlíželi. Jen pohled, který se nám naskytl!“

(Dalibor Hofta * 1924)



Pokud není uvedeno jinak, doprovodné snímky pocházejí z archivu Muzea Říčany.